

nów, zasobów przyrodniczych i ziemi. Pozwoli to na zwiększenie udziału społeczności pasterskich w zrównoważonym zarządzaniu zasobami przyrody.

Nowym elementem w projekcie Rezolucji jest podkreślenie potrzeby zwiększenia podaży usług środowiskowych, jakie zapewniają zwierzęta gospodarskie, co można osiągnąć przez nadanie im wymiaru ekonomicznego i wprowadzenie opłat za świadczenie takich usług. Drugim nowym elementem jest potrzeba lepszego rozpoznania specyficznych praktyk stosowanych w odniesieniu do dostępu do zasobów genetycznych zwierząt i dzielenia się korzyściami z ich wykorzystania.

Projekt Rezolucji podkreśla konieczność ochrony zasobów genetycznych zwierząt i ograniczenie czynników mających wpływ na erozję tych zasobów, w tym poprawę stanu zdrowia i ograniczenie śmiertelności zwierząt.

Dokument ten zawiera zalecenia dla FAO, obejmujące między innymi: monitorowanie problemów i wyzwań związanych z zarządzaniem zasobami genetycznymi zwierząt, wzmocnienie prac nad dalszym rozwojem DAD-IS, tak aby skuteczniej oceniać trendy występujące w populacjach zwierząt gospodarskich oraz postęp we wdrażaniu Światowego Planu Działań. FAO powinno także zapewnić, aby wszystkie struktury organizacji, od poziomu centralnego, przez regionalne do krajowych, promowały działania dotyczące zasobów genetycznych zwierząt, wspierając jednocześnie ochronę różnorodności biologicznej w sektorze produkcji zwierzęcej.

Projekt Rezolucji identyfikuje potrzebę budowania potencjału dla wdrażania Światowego Planu Działań i wspierania finansowego krajów rozwijających się w realizacji tych zadań, jak też pozyskiwania środków pozabudżetowych na te cele. Ponadto, dla dalszego, skutecznego wdrażania Światowego Planu Działań niezbędna jest współpraca wszystkich partnerów i zainteresowanych podmiotów, w tym społeczności tubylczych i lokalnych, ludów pasterskich, hodowców zwierząt, sektora hodowli i produkcji zwierzęcej, instytucji naukowo-badawczych, organizacji pozarządowych i organizacji społecznych, zarówno instytucji publicznych, jak i sektora prywatnego.

Potwierdzenie na forum FAO zobowiązania do wdrażania Światowego Planu Działań jest najlepszym rozwiązaniem z punktu widzenia naszego kraju. Przede wszystkim uważamy, że Światowy Plan Działań jest nadal aktualny, a nasza Krajowa Strategia, która adaptuje i wdraża jego priorytety jest przewidziana na lata 2011-2025 [12]. Przyjęcie Rezolucji na ten temat przez 40. sesję Konferencji FAO pozwoli na zwrócenie uwagi na

problemy, wyzwania i konieczność jeszcze większego zaangażowania poszczególnych krajów na rzecz lepszego i skuteczniejszego zarządzania zasobami genetycznymi zwierząt, których bogactwo jest niezbędne dla przyszłości światowej hodowli zwierząt.

Literatura: 1. CBD, 2010 – CBD/COP/DEC/X/2. The Strategic Plan for Biodiversity 2011-2020 and the Aichi Biodiversity Targets (<https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-10/cop-10-dec-02-en.doc>). 2. CBD, 2016 – CBD/COP/DEC/XIII/16. Digital sequence information on genetic resources (<https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-13/cop-13-dec-16-en.pdf>). 3. CBD, 2016 – CBD/NP/MOP/DEC/2/14. Digital sequence information on genetic resources (<https://www.cbd.int/doc/decisions/np-mop-02/np-mop-02-dec-14-en.pdf>). 4. FAO, 1996 – History, Milestones and Calendar of Meetings of the FAO Commission on Genetic Resources for Food and Agriculture and the International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture (https://www.bioversityinternational.org/fileadmin/user_upload/online_library/publications/pdfs/Plant_genetic_resources_and_food_security/annex_1.pdf). 5. FAO, 2001 – RESOLUTION 3/2001 OF THE FAO CONFERENCE Adoption of the International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture and Interim Arrangements for its Implementation (<http://www.fao.org/nr/cgrfa/themes/plants/en/>). 6. FAO, 2007 – The Global Plan of Action for Animal Genetic Resources for Food and Agriculture FAO, Rome (<http://www.fao.org/3/a-a1404e.pdf>). 7. FAO, 2007 – The Global Plan of Action for Animal Genetic Resources for Food and Agriculture FAO, Rome (tłumaczenie Wiad. Zoot., R XLVI, nr 1, Zeszyt specjalny). 8. FAO, 2015 – The Second Report on the State of the World's Animal Genetic Resources for Food and Agriculture (ed. B.D. Scherf & D. Pilling). FAO Commission on Genetic Resources for Food and Agriculture Assessments. Rome (<http://www.fao.org/3/a-i4787e/index.html> and <http://www.fao.org/publications/sowangr/en/>). 9. FAO, 2016 – ABS Elements. Elements to Facilitate Domestic Implementation of Access and Benefit-Sharing for Different Subsectors of Genetic Resources for Food and Agriculture, FAO, ISBN 978-92-5-108911-8 (<http://www.fao.org/3/a-i5033e.pdf>). 10. FAO, 2017 – Report of the Sixteenth Regular Session of the Commission on Genetic Resources for Food and Agriculture, Rome, 30 January – 3 February 2017, CGRFA-16/17/Report (<http://www.fao.org/nr/cgrfa/cgrfa-meetings/cgrfa-comm/sixteenth-reg/en/>). 11. Kostrzewska H., Krupiński J., Martyniuk E., 2008 – Światowy Plan Działań na rzecz Zasobów Genetycznych Zwierząt – nowe perspektywy ochrony bioróżnorodności zwierząt gospodarskich. Wiad. Zoot., R XLVI, nr 1, Zeszyt specjalny, XI-XV. 12. MRIRW, 2013 – Krajowa strategia zrównoważonego użytkowania i ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich (http://www.izoo.krakow.pl/zalaczniki/czasopisma/Krajowa_strategia.pdf). 13. Scherf B., Baumung R., 2015 – Monitoring the implementation of the Global Plan of Action for Animal Genetic Resources. Biodiversity 16, 2-3, 149-156 (<http://dx.doi.org/10.1080/14888386.2015.1075901>).

Nowa legislacja UE dotycząca hodowli i obrotu zwierzętami – najważniejsze elementy

Elżbieta Martyniuk^{1,2}, Agnieszka Chelmińska²

¹Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

²Instytut Zootechniki – Państwowy Instytut Badawczy w Balicach

Na dorobek prawa rolnego regulującego sprawy hodowli zwierząt gospodarskich w Polsce po II wojnie światowej składają

się trzy ustawy. Pierwsza z nich, z 2 grudnia 1960 roku o hodowli zwierząt gospodarskich [6], ustanowiła podstawy prawne do prowadzenia prac hodowlanych w kraju, a druga – z 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich [7], stworzyła warunki niezbędne do reorganizacji sektora hodowli i uspołecznienia hodowli, a także dostosowała prawo krajowe do założeń prawa hodowlanego Unii Europejskiej w okresie przed przystąpieniem Polski do UE. Ostatnia ustawa, z 29 czerwca 2007 roku o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich [8], uwzględniła zmiany, jakie zaszły w organizacji hodowli i rozrodo zwierząt w kraju na przestrzeni poprzednich 10 lat, a jej konstrukcja jest zgodna z prawem unijnym, które obowiązuje w Polsce, jako państwie członkowskim UE, od 1 maja 2004 roku.

Prawodawstwo UE w zakresie hodowli zwierząt oparte jest na założeniu, że hodowla stanowi źródło postępu w produkcji i powinna być prowadzona na terytorium Unii Europejskiej w sposób rzetelny, tak aby gwarantowała osiąganie postępu genetycznego, a tym samym podnoszenie opłacalności i efektywno-

ści produkcji towarowej. Aby to osiągnąć, konieczne było wypracowanie wspólnych standardów dających gwarancję wiarygodności efektów hodowli, do których należy uznanie podmiotów realizujących swoje programy hodowlane w państwach członkowskich oraz ustanowienie systemu kontroli tych podmiotów. Wspólne standardy zostały ujęte w postaci dyrektyw Rady oraz decyzji Rady i decyzji KE, które stanowiły dopełnienie istniejących wcześniej przepisów weterynaryjnych, niezbędnych ze względu na ryzyko przenoszenia chorób, związanych z obrotem zwierzętami hodowanymi oraz ich materiałem biologicznym.

Prawo hodowlane UE służy hodowcom, bo gwarantuje im te same prawa i obowiązki na terenie Unii, służy producentom, zwiększając zaufanie do wartości genetycznej zwierząt hodowlanych i ich materiału biologicznego oferowanego na rynku wewnętrznym oraz służy konsumentom, poprzez korzyści społeczne wynikające z postępu w hodowli, poprawę opłacalności produkcji i spadek cen żywności oraz ograniczenie niebezpieczeństwa zagrożenia chorobami.

Ze względu na zmiany dotyczące prawa hodowlanego w UE, jakie wejdą w życie z dniem 1 listopada 2018 roku, w artykule przedstawione zostaną aktualnie obowiązujące przepisy hodowlane i zmiany, jakie zostaną wprowadzone w tym zakresie.

Źródła prawa hodowlanego UE oraz przedmiot regulacji

Szczegółowa analiza legislacji hodowlanej w UE przeprowadzona została w okresie przygotowywania Polski do wejścia do Unii, w ramach projektu TCP finansowanego przez FAO [1]. Obecnie za monitorowanie i rozwój legislacji zootechnicznej w Komisji Europejskiej odpowiada Dyrekcja Generalna do spraw Zdrowia i Bezpieczeństwa Żywności (DG SANTE). Państwa członkowskie uczestniczą w tych pracach poprzez Stały Komitet ds. Zootechniki (Decyzja Rady 77/505/EWG).

Swobodny obrót zwierzętami hodowanymi i ich materiałem biologicznym nie byłby możliwy, gdyby nie wprowadzony na terenie Unii zakaz stosowania nieuzasadnionych „zootechnicznych” ograniczeń w odniesieniu do handlu zwierzętami hodowanymi i ich materiałem biologicznym, zakładania i prowadzenia ksiąg hodowlanych, uznawania organizacji hodowców oraz zatwierdzania do hodowli (w przypadku bydła), wsparty harmonizacją kryteriów uznawania stowarzyszeń hodowców i organizacji hodowlanych zakładających i prowadzących księgi hodowlane bydła, świń, owiec, kóz i koniowatych, kryteriów wpisywania zwierząt do ksiąg hodowlanych i dopuszczania ich do wykorzystania w rozrodzie, metod kontroli wydajności i oceny wartości hodowlanej, a także zasad wydawania zaświadczeń hodowlanych. Mając na względzie ówczesny etap integracji europejskiej i warunki prawnotraktatowe, do uregulowania hodowli zastosowano akty zwane dyrektywami Rady, stanowiące podstawę do wydania bardziej szczegółowych decyzji Komisji oraz decyzji Rady.

Dyrektywy Rady ustanawiające normy zootechniczne mające zastosowanie dla zwierząt hodowlanych obejmują dyrektywę Rady 77/504/EWG z dnia 25 lipca 1977 r. w sprawie zwierząt hodowlanych czystorasowych z gatunku bydła (zastąpiona przez dyrektywę Rady 2009/157/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie zwierząt hodowlanych czystorasowych z gatunku bydła); dyrektywę Rady 88/661/EWG z dnia 19 grudnia 1988 r. w sprawie norm zootechnicznych mających zastosowanie do zwierząt hodowlanych z gatunku świń; dyrektywę Rady 89/361/EWG z dnia 30 maja 1989 r. dotyczącą owiec i kóz hodowlanych czystorasowych oraz dyrektywę Rady 90/427/EWG z dnia 26 czerwca 1990 r. w sprawie zootechnicznych i genealogicznych warunków handlu wewnątrz-wspólnotowego koniowatymi.

W odniesieniu do uznawania stowarzyszeń hodowców zakładających lub prowadzących księgi hodowlane prawo unijne

postawiło następujące wymogi: posiadania osobowości prawnej stosownie do przepisów państwa, w którym złożony został wniosek; wykazania, że związek hodowców jest zdolny do sprawnego funkcjonowania (kadra, wyposażenie techniczne, środki finansowe); posiadania odpowiednio dużej populacji zwierząt (koniecznej do realizacji programu hodowlanego bądź zachowania danej rasy); zdolności prowadzenia oceny użyteczności oraz oceny wartości hodowlanej dla doskonalenia danej rasy lub jej zachowania.

Ponadto stowarzyszenie hodowców ubiegające się o uznanie musi przedstawić projekt przepisów wewnętrznych niezbędnych do realizacji programu hodowlanego: definicje cech rasy; opis sposobu identyfikacji zwierząt; system rejestracji danych rodowodowych; definicję celów hodowlanych; zakres prowadzenia oceny wartości użytkowej i oceny wartości hodowlanej niezbędny do realizacji programu hodowlanego oraz konstrukcję księgi hodowlanej i standard hodowlany dla zwierząt wpisywanych do części wstępnej księgi. Stowarzyszenie hodowców musi też przedstawić statut organizacji przewidujący równe traktowanie wszystkich członków.

Także w przypadku tego obszaru akty prawne dotyczące wymagań stawianych związkom hodowców i organizacjom hodowlanym poszczególnych gatunków zwierząt ubiegających się o uznanie do prowadzenia lub zakładania ksiąg hodowlanych były opracowywane sukcesywnie. Obejmują one decyzje Komisji: 84/247/EWG z dnia 27 kwietnia 1984 r. ustanawiającą kryteria uznawania stowarzyszeń i organizacji hodowców, które prowadzą lub zakładają księgi zwierząt zarodowych dla zwierząt hodowlanych czystorasowych z gatunku bydła, 89/501/EWG z dnia 18 lipca 1989 r. ustanawiającą kryteria zatwierdzania i nadzoru związków hodowców i organizacji hodowlanych, które zakładają lub prowadzą księgi zwierząt zarodowych świń hodowlanych czystorasowych, 89/504/EWG z dnia 18 lipca 1989 r. ustanawiającą kryteria zatwierdzania i nadzoru związków hodowców, organizacji hodowlanych i prywatnych przedsiębiorstw, które zakładają lub prowadzą rejestry świń hodowlanych mieszańców, 90/254/EWG z dnia 10 maja 1990 r. ustanawiającą kryteria zatwierdzania organizacji i stowarzyszeń hodowców, które zakładają lub prowadzą księgi zwierząt zarodowych owiec i kóz hodowlanych czystorasowych, 92/353/EWG z dnia 11 czerwca 1992 r. ustanawiającą kryteria zatwierdzania lub uznawania organizacji lub stowarzyszeń, które prowadzą lub zakładają księgi stadne dla zwierząt z rodziny koniowatych oraz 92/354/EWG z dnia 11 czerwca 1992 r. ustanawiającą niektóre zasady dla zapewnienia koordynacji między organizacjami i stowarzyszeniami, które prowadzą lub zakładają księgi stadne dla rejestrowanych koniowatych.

Kryteria wpisu do ksiąg zwierząt hodowlanych (oraz rejestrów w odniesieniu do mieszańców świń) dotyczące wymagań genealogicznych dla zwierząt wpisywanych do ksiąg, wymagań identyfikacji (oznakowania) zwierząt, ogólnego układu ksiąg oraz warunków dopuszczalności wyjątków przy wpisie do ksiąg były określone na drodze decyzji Komisji: 84/419/EWG z dnia 19 lipca 1984 r. ustanawiającej kryteria wpisywania bydła do ksiąg zwierząt zarodowych, 2007/371/WE z dnia 29 maja 2007 r. zmieniającej decyzje 84/247/EWG i 84/419/EWG w odniesieniu do ksiąg zwierząt zarodowych dla ras z gatunku bydła, 89/502/EWG z dnia 18 lipca 1989 r. ustanawiającej kryteria regulujące dokonywanie wpisów do księgi zwierząt zarodowych świń hodowlanych czystorasowych, 89/505/EWG z dnia 18 lipca 1989 r. ustanawiającej kryteria regulujące dokonywanie wpisów do rejestrów świń hodowlanych mieszańców, 90/255/EWG z dnia 10 maja 1990 r. ustanawiającej kryteria regulujące dokonywanie wpisów do księgi hodowlanej owiec i kóz hodowlanych czystorasowych oraz 96/78/WE z dnia 10 stycznia 1996 r. ustanawiającej kryteria wpisu i rejestracji

zwierząt z rodziny koniowatych w księgach stadnych do celów hodowlanych.

Ocena wartości użytkowej oraz ocena wartości hodowlanej zwierząt regulowane są następującymi decyzjami Komisji: w odniesieniu do bydła – decyzja 2006/427/WE z dnia 20 czerwca 2006 r. ustanawiająca metody oceny wartości użytkowej i metody oceny genetycznej zwierząt hodowlanych czystorasowych z gatunku bydła, w odniesieniu do świń – decyzja 89/507/EWG z dnia 18 lipca 1989 r. ustanawiająca metody monitoringu osiągnięć i oceny wartości genetycznej świń hodowlanych czystorasowych i mieszańców oraz w odniesieniu do owiec i kóz – decyzja 90/256/EWG z dnia 10 maja 1990 r. ustanawiająca metody monitoringu wydajności i oceny wartości genetycznej owiec i kóz hodowlanych czystorasowych. W decyzjach tych uwzględniono zasady prowadzenia stacjonarnej i polowej oceny zwierząt, podstawowe cechy podlegające ocenie, obowiązek stosowania metod naukowych do szacowania wartości hodowlanej oraz zasady publikowania wyników oceny.

Ponadto w odniesieniu do kontroli użyteczności mlecznej bydła, owiec i kóz prawodawstwo wprowadziło odesłanie do zaleceń ICAR (International Committee on Animal Recording). Niezwykle istotne było również wydanie decyzji Rady 96/463/WE z dnia 23 lipca 1996 r. wyznaczającej organ referencyjny odpowiedzialny za ujednolicenie metod badania i oceny wyników w odniesieniu do czystorasowych zwierząt hodowlanych z gatunku bydła, którym do chwili obecnej jest INTERBULL. Hodowcy bydła mlecznego nie wyobrażają sobie dzisiaj prowadzenia pracy hodowlanej bez wsparcia INTERBULL w zakresie możliwości porównania wyników oceny buhajów prowadzonych na różnych populacjach zwierząt.

Prawo unijne stwarza warunki do obrotu materiałem hodowlanym i reprodukcyjnym zwierząt na terenie Unii Europejskiej. System prowadzenia hodowli w danym kraju jest gwarantem wysokiej jakości materiału hodowlanego, który jest dostępny na wspólnym rynku. Dopuszczenie do hodowli zwierząt czystorasowych oraz ich nasienia, komórek jajowych i zarodków regulowane jest dyrektywami Rady: 87/328/EWG z dnia 18 czerwca 1987 r. w sprawie dopuszczania zwierząt hodowlanych czystorasowych z gatunku bydła do celów hodowlanych, 90/118/EWG z dnia 5 marca 1990 r. w sprawie dopuszczania do hodowli czystorasowych świń hodowlanych i 90/119/EWG z dnia 5 marca 1990 r. w sprawie dopuszczania do hodowli mieszańców świń hodowlanych oraz decyzją Komisji 90/257/EWG z dnia 10 maja 1990 r. ustanawiającą kryteria dopuszczenia do hodowli czystorasowych owiec i kóz oraz wykorzystania ich nasienia, komórek jajowych lub zarodków.

Ścisłe regulowany jest też obszar wydawania dokumentów (zaświadczeń) dotyczących zwierząt hodowlanych, ich nasienia, komórek jajowych oraz zarodków. W prawie hodowlanym UE ustalono oficjalne wzory dokumentów i określono, jakie informacje muszą być w nich zawarte. W większości przypadków jest to regulowane decyzjami Komisji ustanawiającymi świadectwa zootechniczne: 2005/379/WE z dnia 17 maja 2005 r. w sprawie świadectw rodowodowych i danych szczegółowych dotyczących zwierząt hodowlanych czystorasowych z gatunku bydła oraz ich nasienia, komórek jajowych i zarodków; 89/503/EWG z dnia 18 lipca 1989 r. ustanawiającej świadectwo dla świń hodowlanych czystorasowych, ich nasienia, komórek jajowych i zarodków; 89/506/EWG z dnia 18 lipca 1989 r. ustanawiającej świadectwo dla świń hodowlanych mieszańców, ich nasienia, komórek jajowych i zarodków oraz 90/258/EWG z dnia 10 maja 1990 r. ustanawiającej świadectwa zootechniczne dla owiec i kóz hodowlanych czystorasowych, ich nasienia, komórek jajowych i zarodków. Przepisy hodowlane i genealogiczne dotyczące handlu koniowatymi były regulowane dyrektywą Rady 90/427/EWG z dnia 26 czerwca 1990 r. w spra-

wie zootechnicznych i genealogicznych warunków handlu wewnątrzwspólnotowego koniowatymi, a następnie decyzją Komisji 96/79/WE z dnia 12 stycznia 1996 r. ustanawiającą świadectwa zootechniczne dotyczące nasienia, komórek jajowych i zarodków od rejestrowanych koniowatych.

Ponadto, zgodnie z prawodawstwem unijnym, państwo członkowskie ma obowiązek zapewnić system nadzoru nad przestrzeganiem prawodawstwa hodowlanego i system kontroli. W Polsce funkcje kontrolne w tym zakresie pełni Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt (KCHZ).

Jak widać, unijne prawo hodowlane obejmuje wiele odrębnych aktów, regulujących określony obszar działań hodowlanych w odniesieniu do pojedynczego gatunku. Poszczególne akty prawa, tworzone sukcesywnie od lat siedemdziesiątych ubiegłego wieku, były wraz z rozwojem rynku wewnętrznego nowelizowane lub zastępowane nowymi przepisami.

Odrębnym problemem była krajowa transpozycja i interpretacja aktów prawnych Unii w dziedzinie hodowli zwierząt w poszczególnych państwach członkowskich. Znacząca rozbieżność interpretacyjna prowadziła do licznych skarg, wnoszonych przez hodowców i podmioty realizujące programy hodowlane do Komisji Europejskiej. Stąd też od wielu lat w UE dostrzegano potrzebę ujednolicenia prawa hodowlanego poprzez zastąpienie instrumentów harmonizacji, jakimi były dyrektywy, jednolitym rozporządzeniem. Do przyspieszenia prac nad ujednoliceniem prawa hodowlanego w UE przyczyniła się reforma lizbońska. Prace nad nowym aktem prawnym trwały kilka lat i zostały zakończone podczas prezydentury luksemburskiej w Radzie Unii Europejskiej w pierwszej połowie 2016 roku.

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1012 z dnia 8 czerwca 2016 r. w sprawie zootechnicznych i genealogicznych warunków dotyczących hodowli zwierząt hodowlanych czystorasowych i mieszańców świń, handlu nimi i wprowadzania ich na terytorium Unii oraz handlu ich materiałem biologicznym wykorzystywanym do rozrodu i jego wprowadzania na terytorium Unii oraz zmieniające rozporządzenie (UE) nr 652/2014, dyrektywy Rady 89/608/EWG i 90/425/EWG, i uchylające niektóre akty w dziedzinie hodowli zwierząt („rozporządzenie w sprawie hodowli zwierząt”) ukazało się w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej 29 czerwca 2016 roku nr 171 [3]. Rozporządzenie 2016/1012 zastępuje dotychczas obowiązujące dyrektywy Rady specyficzne dla bydła, świń, owiec, kóz i koniowatych, i wiele aktów prawnych wdrażających te dyrektywy.

Artykuł 1 określa przedmiot i zakres stosowania rozporządzenia 2016/1012, które obejmują:

- a) zootechniczne i genealogiczne zasady handlu zwierzętami hodowlanymi i ich materiałem biologicznym wykorzystywanym do rozrodu oraz ich wprowadzania na terytorium Unii;
- b) zasady uznawania związków hodowców i przedsiębiorstw hodowlanych oraz zatwierdzania ich programów hodowlanych;
- c) prawa i obowiązki hodowców, związków hodowców i przedsiębiorstw hodowlanych;
- d) zasady wpisywania zwierząt hodowlanych do ksiąg hodowlanych i rejestrów hodowlanych oraz zasady dopuszczania do hodowli zwierząt hodowlanych i ich materiału biologicznego wykorzystywanego do rozrodu;
- e) zasady przeprowadzania oceny wartości użytkowej i oceny genetycznej zwierząt hodowlanych;
- f) zasady wydawania świadectw zootechnicznych dla zwierząt hodowlanych i ich materiału biologicznego wykorzystywanego do rozrodu;
- g) zasady dotyczące przeprowadzania kontroli urzędowych, w szczególności w związkach hodowców i przedsiębiorstwach hodowlanych, oraz zasady wykonywania innych czynności urzędowych;

h) zasady pomocy i współpracy administracyjnej oraz zasady egzekwowania prawa przez państwa członkowskie;

i) zasady dotyczące przeprowadzania przez Komisję Europejską kontroli w państwach członkowskich i państwach trzecich.

Jak widać, obszary regulowane rozporządzeniem 2016/1012 generalnie odpowiadają obszarom regulowanym w obecnie obowiązującym prawie hodowlanym. Nowe elementy obejmują rozdzielenie procedur uznawania związków hodowców oraz przedsiębiorstw hodowlanych i zatwierdzania ich programów hodowlanych oraz nadanie uprawnień do kontroli Komisji Europejskiej. Ponadto wprowadzono znaczące zmiany w odniesieniu do zakresu i sposobu regulacji niektórych obszarów, jak np. kwestia rozszerzenia zasięgu geograficznego prowadzenia prac hodowlanych przez związki hodowców i możliwość zlecania niektórych elementów prowadzonych prac hodowlanych innym podmiotom, jak też zwrócenie szczególnej uwagi na postępowanie z populacjami ras zagrożonych wyginięciem. Główne elementy rozporządzenia 2016/1012 są przedstawione poniżej.

Uznawanie związków hodowców i programów hodowlanych. Rozporządzenie 2016/1012 wprowadza definicję „związku hodowców” (każde stowarzyszenie hodowców, organizacja hodowlana lub podmiot publiczny, inne niż właściwe organy, uznane przez właściwy organ państwa członkowskiego zgodnie z art. 4 ust. 3 do celów realizacji programu hodowlanego w odniesieniu do zwierząt hodowlanych czystorasowych wpisanych do ksiąg hodowlanych prowadzonych lub założonych przez ten związek) oraz „przedsiębiorstwa hodowlanego” (każde stowarzyszenie hodowców, organizacja hodowlana, prywatne przedsiębiorstwo prowadzące działalność w zamkniętym systemie produkcji lub podmiot publiczny, inne niż właściwe organy, uznane przez właściwy organ państwa członkowskiego zgodnie z art. 4 ust. 3 do celów realizacji programu hodowlanego w odniesieniu do mieszańców świni wpisanych do rejestrów hodowlanych prowadzonych lub założonych przez to przedsiębiorstwo) – artykuł 2.

Prowadzeniem prac hodowlanych po 1 listopada 2018 r. będą mogły zajmować się tylko te związki hodowców i przedsiębiorstwa hodowlane, które zostały formalnie uznane przez właściwy organ kraju członkowskiego i umieszczone w wykazie prowadzonym przez ten organ. Uznanie ma miejsce po spełnieniu przez związek hodowców lub przedsiębiorstwo hodowlane szeregu warunków, które sumarycznie przedstawiono na rysunku 1.

Związek hodowców/przedsiębiorstwo hodowlane muszą realizować co najmniej jeden program hodowlany. Zatwierdzanie programów hodowlanych, zgodnie z przepisami rozporządzenia 2016/1012, odbywać się będzie w drodze odrębnej procedury, aby uniknąć powielania tych samych czynności w stosunku do tych organizacji, które już zostały uznane i chcą jedynie rozszerzyć swoją działalność o kolejny program. Związki hodowców mogą prowadzić kilka programów hodowlanych dla różnych populacji.

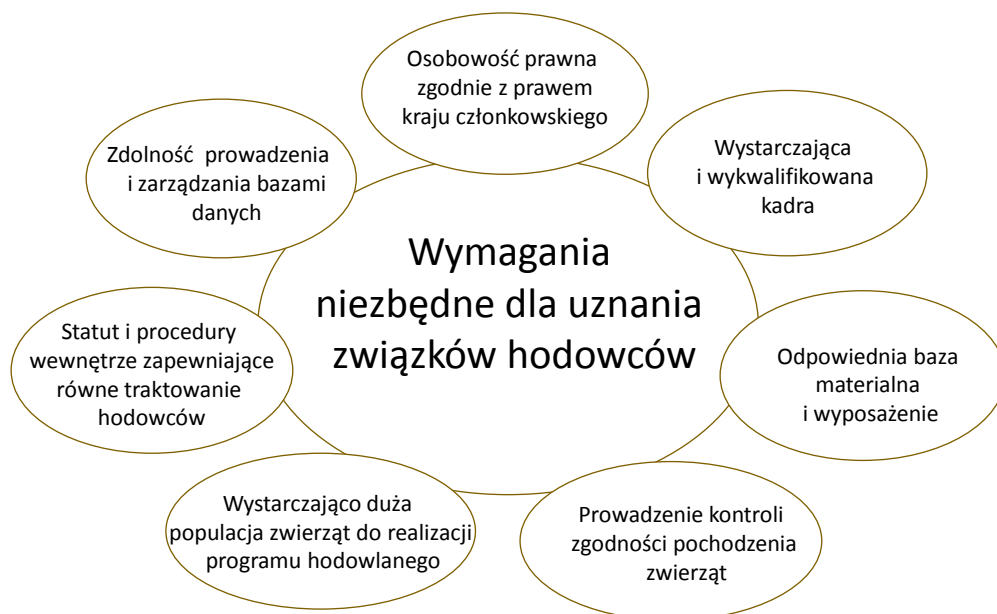
Programy hodowlane mogą mieć na celu: doskonalenie ra-

sy, zachowanie rasy, tworzenie nowej rasy lub odtworzenie rasy, a w przypadku mieszańców świń doskonalenie rasy, linii lub krzyżówki oraz tworzenie nowej rasy, linii lub krzyżówki. Zatwierdzenie każdego programu wymaga spełnienia szeregu wymogów przez związki hodowców (rys. 2).

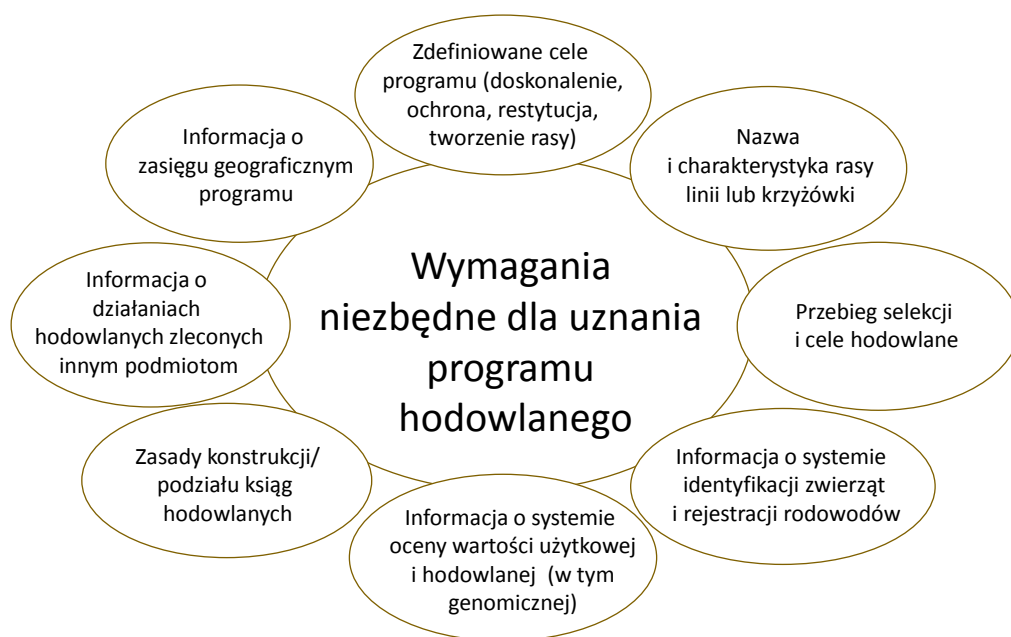
Związki hodowców lub przedsiębiorstwa hodowlane mogą zlecać „osobom trzecim” konkretne zadania techniczne związane z zarządzaniem ich programami hodowlanymi, w tym również przeprowadzanie oceny wartości użytkowej i oceny wartości genetycznej, co jest nowym elementem wprowadzonym w rozporządzeniu 2016/1012. Taki outsourcing jest możliwy pod warunkiem, że związki hodowców i przedsiębiorstwa hodowlane pozostają odpowiedzialne wobec właściwego organu za zapewnienie zgodności z wymogami przewidzianymi przy uznawaniu związków hodowców (Załącznik I do rozporządzenia), nie zachodzi konflikt interesów między osobą trzecią a działalnością gospodarczą hodowców uczestniczących w programie hodowlanym, osoba trzecia spełnia wszystkie wymogi niezbędne do realizacji takich działań, a informacje na temat konkretnych czynności, jakie związki hodowców zamierzają zlecić osobom trzecim (wraz z ich nazwami i danymi kontaktowymi) zostały zawarte w programach hodowlanych. Rozporządzenie 2016/1012 stwarza warunki, aby pewne techniczne czynności związane z realizacją programu hodowlanego mogły być realizowane przez podmioty, które organizacyjnie są od nich niezależne (rys. 3).

Lista osób trzecich, czyli podmiotów, które realizują specyficzne, zlecone przez związki hodowców zadania może być obszerna i obejmować między innymi: centra pozyskiwania lub przechowywania nasienia, centra przechowywania zarodków, stacje oceny wartości użytkowej, laboratoria oceny mleka, instytucje naukowo-badawcze zajmujące się szacowaniem wartości genetycznej, w tym ośrodki wyspecjalizowane w prowadzeniu oceny genomowej oraz inne podmioty, jak np. rzeźnie, organizacje pozarządowe czy sieci handlowe.

Rozporządzenie 2016/1012 daje możliwość związkom hodowców i przedsiębiorstw hodowlanym uznanym w jednym państwie członkowskim do realizacji swoich zatwierdzonych programów hodowlanych nie tylko w tym państwie, ale także w in-

Rys. 1. Wymagania niezbędne dla uznania związku hodowców

Rys. 2. Wymagania niezbędne dla uznania programu hodowlanego

nych państwach członkowskich. Przy rozszerzeniu obszaru geograficznego prowadzenia działalności konieczne jest powiadomienie właściwego organu w innym państwie członkowskim o zamiarze prowadzenia działalności na terytorium tego państwa.

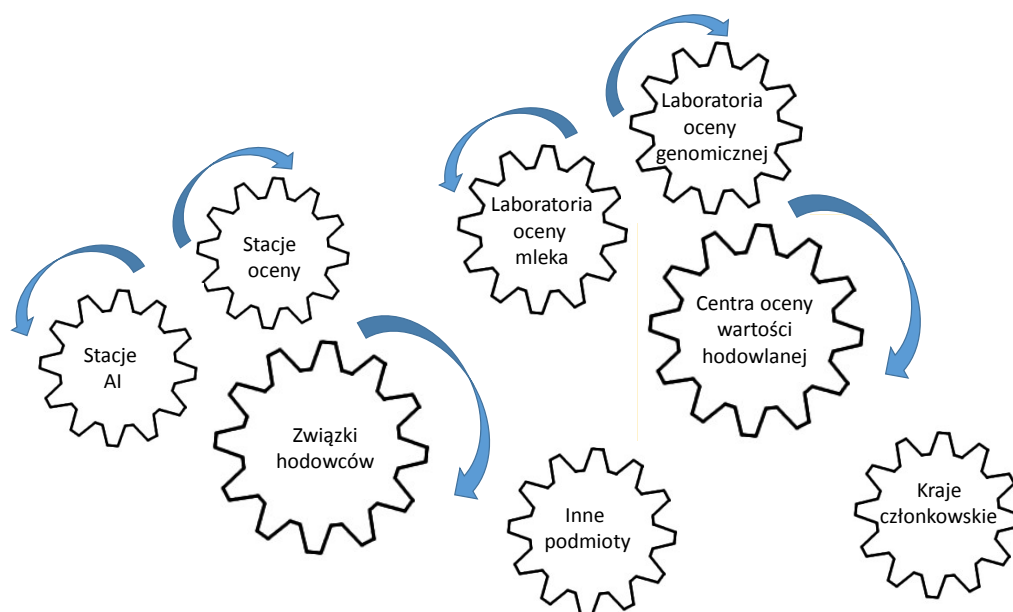
Rozporządzenie 2016/1012 precyzuje także prawa i obowiązki hodowców, związków hodowców i przedsiębiorstw hodowlanych, umacniając zasadę równego traktowania hodowców przez związki hodowców oraz niezależność związków w określaniu celów programów hodowlanych.

księgi hodowlanej. Szczegółowe przepisy dotyczące podniesienia statusu potomstwa poprzez wpisanie ich do sekcji głównej księgi hodowlanej zostały określone na poziomie Unii. Podniesienie statusu potomstwa przez wpisanie go do sekcji głównej księgi hodowlanej jest dopuszczalne wyłącznie w przypadku samicy bydła, świń, owiec i kóz oraz zwierząt z rodziny koniowatych.

W odniesieniu do zagrożonych ras bydła, świń, owiec i kóz, w sytuacjach, gdy nie ma wystarczającej liczby czystorasyowych samców zarodowych, państwa członkowskie mają możliwość zezwolenia związkom hodowców na stosowanie

mniej restrykcyjnych zasad podniesienia statusu potomstwa pochodzącego od zwierząt, które były zarejestrowane w sekcjach dodatkowych poprzez wpisanie ich do sekcji głównej księgi hodowlanej. Takie wyjątki mogą być stosowane, gdy zachodzi uzasadniona obawa o dalsze ograniczenie różnorodności genetycznej tych ras.

Rozporządzenie 2016/1012 stwarza warunki do ustanowienia przepisów umożliwiających odtwarzanie ras, które wyginęły lub są poważnie zagrożone wyginięciem. Państwa członkowskie korzystające z tych odstępstw powinny dokonać dokładnej oceny statusu zagrożenia tych populacji hodowlanych i zapewnić bezpieczne zarządzanie ich zasobami genetycznymi.

Rys. 3. Podmioty potencjalnie zaangażowane w realizację programu hodowlanego

Prowadzenie kontroli użytkowości i oceny wartości genetycznej. Zwierzęta hodowlane (czystorasowe i mieszańce) poddaje się ocenie wartości użytkowej i ocenie wartości genetycznej, w celu pozyskania informacji niezbędnych do realizacji programu hodowlanego. Informacje genealogiczne, wyniki oceny wartości użytkowej oraz wyniki oceny genetycznej stanowią podstawę hodowli i selekcji. Dla zharmonizowania oraz w przyszłości dla udoskonalenia metod przeprowadzania oceny wartości użytkowej i oceny genetycznej zwierząt hodowlanych rozporządzenie 2016/1012 powierza Komisji uprawnienia wykonawcze, dotyczące wyznaczenia ośrodków referencyjnych Unii Europejskiej. Wyznaczone ośrodki referencyjne UE powinny kwalifikować się do otrzymania wsparcia finansowego Unii. W przypadku czystorasowych zwierząt hodowlanych z gatunku bydła zadania te realizuje INTERBULL Centre, tj. stała podkomisja Międzynarodowego Komitetu ds. Rejestracji Zwierząt (ICAR), która jest organem referencyjnym Unii Europejskiej.

Działania na rzecz ochrony zasobów genetycznych zwierząt. Zgodnie z artykułem 2 pkt 24 rozporządzenia 2016/1012 „rasa zagrożona” oznacza lokalną rasę uznaną przez państwo członkowskie za zagrożoną, genetycznie dostosowaną do jednego lub większej liczby tradycyjnych systemów produkcji lub środowisk w tym państwie członkowskim, której status zagrożenia został naukowo potwierdzony przez organ posiadający niezbędne umiejętności i wiedzę w dziedzinie ras zagrożonych. Stąd też określenie statusu zagrożenia ras rodzimych pozostaje w kompetencji danego państwa członkowskiego i musi być potwierdzone opinią instytucji naukowo-badawczej, na podstawie przyjętej naukowej metody.

W przypadku ras zagrożonych, związek hodowców może zabronić bądź ograniczyć wykorzystanie osobników czystorasowych oraz ich materiału reprodukcyjnego, jeśli stanowiłoby to zagrożenie dla zachowania rasy i jej zmienności genetycznej.

Kiedy rasa jest bliska wyginięcia bądź poważnie zagrożona możliwe jest wprowadzenie programu mającego na celu jej odtworzenie. W takim przypadku w programie hodowlanym należy uwzględnić szczegółowy plan odtworzenia rasy, uwzględniający długość okresu na założenie lub ponowne otworzenie księgi, a informacja o realizacji odtworzenia rasy podlega ujawnieniu w rejestrze uznanych związków hodowców.

Ośrodki referencyjne Unii Europejskiej. Rozporządzenie 2016/1012 kontynuuje działania na rzecz zharmonizowania, a w przyszłości być może udoskonalenia metod przeprowadzania oceny wartości użytkowej i oceny genetycznej zwierząt hodowlanych czystorasowych przez związki hodowców lub przez wyznaczone przez nie osoby trzecie. Jak już wspomniano, status ośrodka referencyjnego UE uzyskał w 1996 roku INTERBULL. Uprawnienia wykonawcze do wyznaczenia ośrodków referencyjnych zostały powierzone Komisji Europejskiej. Jest możliwe, że inne organizacje uzyskają w przyszłości podobny status, na mocy aktów wykonawczych Komisji.

Rozporządzenie 2016/1012 daje możliwość wyznaczenia ośrodka referencyjnego Unii Europejskiej, którego szczególnym zadaniem będzie wspieranie opracowania lub harmonizacji metod stosowanych przy realizacji programów ochrony ras zagrożonych wyginięciem i zachowaniem różnorodności genetycznej w obrębie tych ras. W preambule rozporządzenia 2016/1012 wskazane jest, że podczas wyznaczania tych ośrodków i opisywania ich zadań Komisja powinna wziąć pod uwagę działalność Europejskiego Regionalnego Ośrodka Koordynacyjnego ds. zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich (ERFP). ERFP funkcjonuje w ramach globalnego networku krajowych i regionalnych ośrodków koordynacyjnych, ustanowionego w ramach programu prowadzonego przez Organizację Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) w 1995 roku. ERFP, jako platforma krajo-

wych koordynatorów z regionu Europy działa nieformalnie od 1998 roku, a oficjalnie powołana została w 2001 roku [2].

Wprowadzenie na rynek UE zwierząt hodowlanych i ich materiału biologicznego z państw trzecich. Możliwość wprowadzania na terytorium UE zwierząt hodowlanych i ich materiału biologicznego wykorzystywanego do rozrodu z krajów trzecich obwarowana jest pewnymi wymaganiami. Komisja Europejska prowadzi, aktualizuje i publikuje wykaz podmiotów zajmujących się hodowlą w krajach trzecich, które są zdefiniowane w artykule 2 pkt 7 jako „każde stowarzyszenie hodowców, organizacja hodowlana, prywatne przedsiębiorstwo, organizacja zajmująca się chowem lub urzędowe służby w państwie trzecim, które w odniesieniu do zwierząt hodowlanych czystorasowych gatunków bydła, świń, owiec, kóz lub koniowatych lub mieszańców świń zostały dopuszczone przez to państwo trzecie w związku z wprowadzeniem na terytorium Unii zwierząt hodowlanych do hodowli”. Aby podmiot został umieszczony na liście prowadzonej przez Komisję, musi realizować program hodowlany równoważny z zatwierdzonymi programami hodowlanymi w odniesieniu do zasad wpisu do ksiąg, dopuszczenia zwierząt do hodowli, wykorzystania do badań i hodowli materiału biologicznego oraz metod oceny wartości użytkowej i genetycznej. Taki podmiot musi być nadzorowany lub kontrolowany przez urzędowe służby w państwie trzecim, a także kierować się regulaminem zapewniającym niedyskryminacyjne traktowanie zwierząt hodowlanych i materiału biologicznego z terytorium Unii.

Dzięki takim przepisom zagwarantowano, że wprowadzanie zwierząt hodowlanych i ich materiału biologicznego wykorzystywanego do rozrodu na terytorium Unii odbywać się będzie na zasadach ściśle porównywalnych z zasadami w tym zakresie obowiązującymi w UE. Równocześnie, podmioty zajmujące się hodowlą w państwach trzecich powinny dopuszczać, na zasadzie wzajemności, zwierzęta hodowlane i ich materiał biologiczny wykorzystywany do rozrodu pochodzący ze związków hodowców/przedsiębiorstw hodowlanych uznanych przez państwa członkowskie EU.

Zwierzęta hodowlane i ich materiał biologiczny wykorzystywany do rozrodu, po wprowadzeniu na terytorium Unii przechodzą kontrole weterynaryjne zgodnie z dyrektywami Rady: 91/496/EWG z dnia 15 lipca 1991 roku – ustanawiająca zasady regulujące organizację kontroli weterynaryjnych zwierząt wprowadzanych na rynek Wspólnoty z państw trzecich i zmieniająca dyrektywy 89/662/EWG, 90/425/EWG oraz 90/675/EWG (Dz.U. L 268 z 24.9.1991, s. 56) oraz 97/78/WE z dnia 18 grudnia 1997 roku – ustanawiająca zasady regulujące organizację kontroli weterynaryjnej produktów wprowadzanych do Wspólnoty z państw trzecich (Dz.U. L 24 z 30.1.1998, s. 9).

Kontrole urzędowe. Kontrole urzędowe przeprowadzane w celu sprawdzenia zgodności z przepisami zawartymi w rozporządzeniu 2016/1012 są realizowane przez właściwe organy państw członkowskich. Kontrole te dotyczą wszystkich podmiotów podlegających niniejszemu rozporządzeniu, w szczególności uznanych związków hodowców i przedsiębiorstw hodowlanych, osób trzecich przeprowadzających ocenę wartości użytkowej lub ocenę genetyczną oraz hodowców, a także, jeżeli wydają one świadectwa zootechniczne, centrów pozyskiwania i przechowywania nasienia, centrów przechowywania zarodków oraz zespołów pozyskiwania lub produkcji zarodków.

Kontrole urzędowe prowadzone przez właściwe organy kraju członkowskiego mają na celu sprawdzenie zgodności z przepisami określonymi w niniejszym rozporządzeniu oraz z wymogami określonymi w zatwierdzonym programie hodowlanym. Kontrole mogą obejmować między innymi: inspekcję sprzętu wykorzystywanego do kontroli wartości użytkowej, weryfikację obowiązujących procedur gromadzenia danych

zootechnicznych i genealogicznych, badanie dokumentów baz danych wykorzystywanych do przechowywania i przetwarzania informacji zgromadzonych na temat zwierząt hodowlanych. Kontrole mogą obejmować wewnętrzne systemy jakości/kontroli, jak np. kontrola pochodzenia, w celu weryfikacji rodowodu zwierzęcia i sprawdzenia prawidłowości gromadzonych danych. Właściwe organy mogą przeprowadzać kontrole urzędowe w siedzibach, biurach i na sprzęcie hodowców, związków hodowców lub przedsiębiorstw hodowlanych oraz na zwierzętach hodowlanych i materiale biologicznym wykorzystywanym do rozrodu pozyskanym od zwierząt hodowlanych objętych programem hodowlanym.

W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości właściwe organy państw członkowskich mają uprawnienia niezbędne do egzekwowania przepisów zootechnicznych i genealogicznych dotyczących zwierząt hodowlanych, w tym obejmujących zawieszenie zatwierdzanego programu hodowlanego lub cofnięcie uznania związku hodowców lub przedsiębiorstwa hodowlanego.

Zasady współpracy administracyjnej i prowadzenia przez Komisję kontroli w państwach członkowskich i państwach trzecich. Dla zapewnienia prawidłowego wdrażania rozporządzenia właściwe organy państw członkowskich muszą współpracować ze sobą i udzielać sobie niezbędnej pomocy administracyjnej. Rozporządzenie 2016/1012 ustanawia ogólne przepisy dotyczące pomocy i współpracy administracyjnej.

Rozporządzenie 2016/1012 daje uprawnienia Komisji Europejskiej do przeprowadzania kontroli w państwach członkowskich, w celu zapewnienia stosowania przepisów określonych w niniejszym rozporządzeniu we wszystkich państwach członkowskich. Komisja powinna przeprowadzać także kontrole w państwach trzecich, w celu sprawdzenia warunków, które muszą być spełnione aby uznać, że dany podmiot zajmujący się hodowlą w państwie trzecim może być wpisany do wykazu, a tym samym, zwierzęta hodowlane, ich nasienie, oocyty i zarodki pochodzące z programu hodowlanego prowadzonego przez ten podmiot mogą być wprowadzone na terytorium Unii.

Komisja powinna przeprowadzać kontrole w państwach trzecich także w przypadku, gdy obserwowane są pojawiające się lub powracające problemy związane ze zwierzętami hodowlanymi lub ich materiałem biologicznym wykorzystywanym do rozrodu, które są importowane z tych krajów. Komisji powierzono uprawnienia wykonawcze do przyjęcia – w przypadku, gdy istnieją dowody na to, że w państwie trzecim dochodzi powszechnie do poważnych naruszeń prawa Unii w zakresie hodowli zwierząt – szczególnych środków w celu ograniczenia konsekwencji takich naruszeń.

Podsumowanie

Wdrażanie nowego rozporządzenia hodowlanego UE będzie z pewnością wyzwaniem dla wszystkich podmiotów działających w tym sektorze. Biorąc pod uwagę dynamiczny rozwój hodowli oraz fakt, że programy hodowlane są coraz bardziej złożone, a ich wdrażanie skomplikowane, ważne było stworzenie warunków prawnych dla zapewnienia możliwości zwiększenia efektywności wszystkich działań, na jakich opiera się praca hodowlana. Takie zwiększenie efektywności można uzyskać, między innymi, przez powierzanie wybranych zadań dotyczących realizacji programu hodowlanego wyspecjalizowanym podmiotom (osobom trzecim).

Z punktu widzenia hodowców ważne jest zapewnienie prawidłowo funkcjonującej współpracy między hodowcami a związkami hodowców i przedsiębiorstwami hodowlanymi, a także możliwość wyboru, w jakim programie hodowlanym i przez jaki związek hodowców realizowanym chcą oni uczestniczyć.

Obecnie trwają prace nad przygotowaniem aktów wykonawczych Komisji, które zostały przewidziane w rozporządzeniu. Przyjęte zostały już dwa rozporządzenia wykonawcze Komisji (UE): 2017/717 z dnia 10 kwietnia 2017 r. ustanawiające zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1012 w odniesieniu do wzorów formularzy, na których przedstawiane mają być informacje umieszczane w wykazach uznanych związków hodowców i przedsiębiorstw hodowlanych [4] oraz 2017/716 z dnia 10 kwietnia 2017 r. ustanawiające zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1012 w odniesieniu do wzorów formularzy świadectw zootechnicznych dotyczących zwierząt hodowlanych i ich materiału biologicznego wykorzystywanego do rozrodu [5].

Komisja została także uprawniona do przyjęcia aktów delegowanych dotyczących między innymi potencjalnych zmian w ocenie wartości użytkowej i genetycznej, tak aby móc uwzględnić postęp naukowo-techniczny oraz potrzebę zachowania cennych zasobów genetycznych, czy aktów delegowanych dotyczących ośrodków referencyjnych UE.

Jednocześnie w resorcie rolnictwa trwają prace nad nową krajową ustawą hodowlaną. Zakres zmian, jakie spowodowało scalenie i ujednolicenie ustawodawstwa unijnego powoduje, że nowelizacja ustawy z 29 czerwca 2007 roku byłaby zbyt skomplikowana i niepraktyczna. Ustawodawstwo krajowe musi regulować kwestie pozostawione w gestii państw członkowskich w rozporządzeniu 2016/1012 oraz uzupełniać je w odniesieniu do gatunków, które nie są w nim regulowane, tak jak to miało miejsce w przypadku ustawy hodowlanej z dnia 29 czerwca 2007 roku. Nowa ustawa o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich musi wejść w życie do dnia 1 listopada 2018 roku.

Literatura: 1. Komorowski W., 1998 – European Union legal regulations on animal breeding, livestock and genetic material markets. [W:] Adjustment of the Polish animal production sector before entry to EU. Main Report, Vol. II. FAO Technical Cooperation Programme. Wyd. SGGW, Warszawa. 2. Krupiński J., Martyniuk E., Krawczyk J., Baran J., Bielański P., Bobak L., Calik J., Chelmińska A., Kawęcka A., Kowalska D., Majewska A., Obrzut J., Pasternak M., Piórkowska M., Polak G., Puchała M., Sikora J., Sosin-Bzducha E., Szyndler-Nędza M., Tomczyk-Wrona I., 2017 – 15-lecie koordynacji programów ochrony zasobów genetycznych zwierząt w Instytucie Zootechniki-PIB. Przegl. Hod. 4, 30-36. 3. UE, 2016 – Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1012 z dnia 8 czerwca 2016 r. w sprawie zootechnicznych i genealogicznych warunków dotyczących hodowli zwierząt hodowlanych czystorodowych i mieszańców świń, handlu nimi i wprowadzania ich na terytorium Unii oraz handlu ich materiałem biologicznym wykorzystywanym do rozrodu i jego wprowadzania na terytorium Unii oraz zmieniające rozporządzenie (UE) nr 652/2014, dyrektywy Rady 89/608/EWG i 90/425/EWG i uchylające niektóre akty w dziedzinie hodowli zwierząt („rozporządzenie w sprawie hodowli zwierząt”); Dz. Urz. UE z dnia 29.06.2016, L 171, s. 66-143 (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=CELEX:32016R1012>). 4. UE, 2017 – Rozporządzenie Wykonawcze Komisji (UE) 2017/716 z dnia 10 kwietnia 2017 r. ustanawiające zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1012 w odniesieniu do wzorów formularzy, na których przedstawiane mają być informacje umieszczane w wykazach uznanych związków hodowców i przedsiębiorstw hodowlanych (<http://www.lex.pl/serial-akt/-/akt/dz-u-ue-l-2017-109-1>). 5. UE, 2017 – Rozporządzenie Wykonawcze Komisji (UE) 2017/717 z dnia 10 kwietnia 2017 r. ustanawiające zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1012 w odniesieniu do wzorów formularzy świadectw zootechnicznych dotyczących zwierząt hodowlanych i ich materiału biologicznego wykorzystywanego do rozrodu (<http://www.lex.pl/serial-akt/-/akt/dz-u-ue-l-2017-109-9>). 6. Ustawa z dnia 2 grudnia 1960 r. o hodowli zwierząt gospodarskich (Dz.U. nr 54, poz. 310 oraz z 1963 r. nr 22, poz. 113). 7. Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich (Dz.U. nr 123, poz. 774, z późn. zm.). 8. Ustawa z dnia 29 czerwca 2007 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich (Dz.U. nr 133 poz. 921, z późn. zm.).